

Operatie Keystone

**Nederlanders bij de Special Air Service (SAS),
december 1944 - mei 1945**

Rende van de Kamp en Jeoffrey van Woensel

QV Uitgeverij, Nijmegen

Colofon

Eerste druk (2000), december 2017

QV Uitgeverij
Postbus 1027
6501 BA Nijmegen
The Netherlands
Tel: 0031 (0)24-3607706
Website: www.qvuitgeverij.nl
E-mail: info@qvuitgeverij.nl

Foto voorkant: Piet Huchshorn tijdens operatie Archway in Duitsland (collectie familie Huchshorn)

Foto's achterkant: (van boven naar beneden) Arie Noot (collectie familie Noot), Piet Huchshorn (collectie familie Huchshorn), Nick van der Linden (collectie familie Van der Linden)

Vormgeving en cartografie: Anima communicatie & vormgeving, Nijmegen

Redactie: Jeoffrey van Woensel (Veteraneninstituut)

Fotoredactie: Rende van de Kamp en Jeoffrey van Woensel (Veteraneninstituut)

Eindredactie: Jeoffrey van Woensel (Veteraneninstituut) en Lardenoye Journalistieke Producties (LJP), Nijmegen

Druk: Hendrix de Meesterdrukkers, Peer

ISBN 978-94-92435-07-1

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De auteurs en QV Uitgeverij hebben getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Mochten personen desondanks van mening zijn dat de rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot de uitgeverij.

© Vi / QV Uitgeverij

Inhoudsopgave

Voorwoord door kolonel Ludy de Vos, directeur Veteraneninstituut	4
Hoofdstuk 1. De Nederlandse SAS-geselecteerden	7
Mobilisatie en de strijd in mei 1940	8
Bezetting en verzet	10
De BS en de bevelhebber der Nederlandse Strijdkrachten	24
De bevrijding	25
Hoofdstuk 2. De Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Engeland	34
Centrale Inlichtingen Dienst	35
Het Bureau Inlichtingen	39
Het Bureau Bijzondere Opdrachten	44
Eindhoven, het centrum van de geallieerde inlichtingendiensten	50
Hoofdstuk 3. Het Nederlandse detachement bij de Special Air Service	56
De oprichting van de SAS	56
SAS-operaties in Nederland	63
De opleiding van de Nederlanders bij de SAS	69
Walter Schnek	77
Hoofdstuk 4. De planning van operatie Keystone	80
Twijfels over operatie Keystone	81
De nieuwe SAS-commandant zet door	85
SAS-operatie Keystone gaat door	94
Hoofdstuk 5. Operatie Keystone	97
De dropping van de Jedburgh-SAS-teams	97
Op zoek naar geschikte droppingzones voor de hoofdmacht	104
Het startschot voor operatie Keystone	115
De mislukte dropping bij DZ Fox	118
De dropping bij DZ Napier	126
De mislukte dropping bij DZ Renault	129
Het drama bij de Klementbrug	132
Over land naar Nijmegen	138
De jeep-party van Druce	139
De dood van John Keeble en Jan van den Broek	144
Druce op weg naar Deelen	147
De dood van BS-man Job Brink	150
De slag bij Otterlo	150
De bevrijding van Apeldoorn en Epe	154
De dood van de soldaten Martine Tyson en Ron Edwards	155
Het resultaat van operatie Keystone	158
Hoofdstuk 6. Na afloop van operatie Keystone	161
Operatie Archway	162
Terug naar Engeland	165
Na de capitulatie	168
Epiloog	186
Korte biografieën van de Nederlandse SAS-selectie	190
Dankwoord	203
Geraadpleegde bronnen en literatuur	204
Over de auteurs	209
Lijst met afkortingen	210
Noten	212
Bijlage Kommandobefehl Hitler	228

Voorwoord

Dit boek begint met een mailtje op 28 juli 2015 van Armanda Bos aan de redactie van *Checkpoint*. Het veteranenmagazine dat wordt uitgegeven in opdracht van het Veteraneninstituut, de stichting waarvan ik directeur mag zijn.

Armanda schrijft over haar 91-jarige vader, Arie Noot, die uit de Verenigde Staten zou overkomen en informeert bij de redactie of haar vader wellicht een interessante interviewkandidaat is voor *Checkpoint*. Hij heeft immers als marinier in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea gediend en daar een heleboel meegemaakt. Het oog van de redactie valt echter vooral op een andere zin: 'Heeft in de oorlog bij de ondergrondse gezeten in Haaren (Noord-Brabant) en gediend bij de SAS (rode baret).'

Navraag binnen het Kennis- en Onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut leerde al snel dat maar heel weinig bekend is over Nederlanders die in de Tweede Wereldoorlog actief zijn geweest voor dit prestigieuze eliteonderdeel, de Britse *Special Air Service* (SAS). De uitnodiging voor een interview werd dan ook onmiddellijk en dankbaar met beide handen aangegrepen. Niet alleen voor *Checkpoint*, maar ook voor de Interviewcollectie Nederlandse Veteranen van het Veteraneninstituut zijn dit soort unieke ervaringen van grote waarde. De interviewcollectie bestaat inmiddels uit meer dan 1.100 uitgebreide interviews met veteranen vanaf de Tweede Wereldoorlog die voor familie, historici, journalisten en andere geïnteresseerden grotendeels online zijn te raadplegen.

Arie Noot, van wie het interview voor een deel in het oktobernummer 2015 van *Checkpoint* werd gepubliceerd, bleek niet de enige Nederlandse SAS-rekruut te zijn. Na de SAS-opleiding bleven er vijftien over, die samen het detachement Nederlanders bij de SAS vormden. Ze werden in april 1945 ingezet bij SAS-operatie Keystone op de Veluwe. Al snel ontstond het idee om een boek te wijden aan dit tot nu toe nauwelijks bekende stukje Nederlandse oorlogsgeschiedenis. Eerder publiceerden Evert de Weerd en Gerjan Crebolder in hun *Bevrijdingskroniek. Noord-West Veluwe, april/november 1945* (1983) over operatie Keystone. De operatie kwam ook ter sprake in het boek *Canadezen in Actie. Nederland najaar '44-voorjaar '46* (1994) van Hen Bollen en Paul Vroemen. De meest recente publicatie, *Operatie Jedburgh. Geheime geallieerde missies in Nederland, 1944-1945*

(2014), van Jelle Hooiveld, ging het diepst in op operatie Keystone. Het feit dat een groot aantal Nederlanders bij operatie Keystone was betrokken, is aan deze auteurs echter voorbijgegaan.

De schrijvers van *Operatie Keystone. Nederlanders bij de Special Air Service (SAS), december 1944 - mei 1945* zijn Rende van de Kamp, zelf Libanonveteraan en auteur van verschillende boeken over Nederlanders in vreemde krijgsdienst, en de aan het Kennis- en Onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut verbonden militair-historicus Jeoffrey van Woensel, auteur van meerdere militair-historische boeken over uiteenlopende onderwerpen. Zij hebben monnikenwerk verricht om het hele verhaal in kaart te brengen. Daarbij doken ze diep in binnenlandse- en buitenlandse archieven en bezochten de locaties van operatie Keystone om de geschiedenis minutieus te reconstrueren. De uitgebreide collectie van Paul Vroemen bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie in Den Haag vormde een belangrijke bron voor hun onderzoek. Ook het archief van inlichtingendienst het Bureau Bijzondere Opdrachten in het Nationaal Archief in Den Haag, waaronder de Nederlandse SAS-militairen formeel vielen, bleek een schat aan informatie te bevatten.

Het resultaat mag er zijn, een onthullend en uniek boek over vijftien dappere Nederlanders die het niet genoeg vonden om in hun eigen land bij te dragen aan het verzet tegen het Duitse naziregime. Zij gaven zonder aarzeling gehoor aan het 'hoog verzoek' namens de Nederlandse regering om het naderende einde van de oorlog te bespoedigen door een opleiding bij de *special forces* van de SAS te volgen. Net zo onverschrokken zetten zij zich achter de Duitse linies in voor SAS-operatie Keystone op de Veluwe als later in Duitsland in het kader van SAS-operatie Archway. Tegelijkertijd werpt dit boek ook nieuw licht op een aantal zaken die de gemoederen op de Veluwe na ruim zeventig jaar nog steeds bezighouden, zoals de mislukte dropping bij de Hoge Duvel in de buurt van Uddel en het drama van de Klementbrug in Heerde. Daarnaast besteden de auteurs aandacht aan de manier waarop inlichtingendiensten, waaronder het Bureau Bijzondere Opdrachten, in opdracht van de Nederlandse regering in Engeland geheime operaties in bezet gebied aanstuurden en de reden waarom een groot aantal SAS-troepen in Nederland werd ingezet.

Met dit boek hebben de auteurs een klein monument opgericht voor veteranen zoals Arie Noot, die helaas de afronding van het boek niet meer heeft mogen meemaken. Het doet mij deugd dat er ruim zeventig jaar na de Tweede Wereldoorlog nog steeds aandacht is voor veteranen die onder de meest moeilijke omstandigheden bereid waren tot het hoogste offer. Het draagt bij aan het respect en de waardering voor alle veteranen, van wie er ook nu nog dagelijks nieuwe bijkomen die zich waar ook ter wereld hebben ingezet om bij te dragen aan vrede en veiligheid. Ik kan dit boek dan ook van harte aanbevelen en wens u heel veel leesplezier.

Doorn, november 2017

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ludy de Vos'. The signature is stylized and fluid, with a long horizontal stroke extending to the right.

*Kolonel der Jagers drs. Ludy de Vos,
directeur van het Veteraneninstituut*

Hoofdstuk 1

De Nederlandse SAS-geselecteerden

Op 12 december 1944 vloog een groep van 26 Nederlandse jonge mannen vanuit Gilze-Rijen naar Engeland. Op 'hoog verzoek' hadden zij zich als vrijwilliger aangemeld om na een training van drie weken terug te keren, "om te zijner tijd bepaalde, gevaarlijke opdrachten uit te voeren."¹ Enkele dagen later voegde zich nog een vaandrig bij hen. Op 8 december 1944 had Carel Ruysch van Dugteren, inspecteur van de Stoottroepen in de staf van Prins Bernhard, ze gerekruteerd. Ze werden administratief ingedeeld bij het Bureau Bijzondere Opdrachten (BBO), de geheime dienst die wapens, instructeurs en agenten per parachute boven Nederland dropte om sabotageacties door het verzet mogelijk te maken. Hun opleiding kregen ze bij de Britse *Special Air Service* (SAS) waar de militairen die de opleiding haalden uiteindelijk ook werden gedetacheerd.

De groep van in totaal 27 jonge mannen die in december in Engeland aankwam, was grofweg in tweeën te delen. Een deel was afkomstig uit de Zuid-Limburgse mijnstreek, uit Heerlen en omgeving, en het andere deel uit Eindhoven en omgeving. Dit waren twee gebieden in Nederland die als een van de eerste door de geallieerde strijdkrachten werden bevrijd. Maastricht was op 13 en 14 september de eerste Nederlandse stad die werd bevrijd.

Heerlen was op 17 september bevrijd door de Amerikaanse 30e Infanteriedivisie 'Old Hickory' met ondersteuning van enkele pantsereenheden van de Amerikaanse 2e pantsersdivisie 'Hell on Wheels'. Eindhoven was op 18 september 1944 in het kader van operatie Market Garden door de voorhoede van de Britse *Guards Armoured Division* en het *506th Regiment* van de Amerikaanse *101st Airborne Division* bevrijd.²

De jongste van de groep was 20 jaar oud, de oudste 30. De gemiddelde leeftijd

Amerikaanse paratroepers in Eindhoven (collectie NIMH).

lag rond de 24 jaar. De meesten hadden de hbs doorlopen. Twee van hen hadden zelfs een universitaire opleiding. Elf van hen waren aan het begin of tijdens de oorlog student. Vrijwel allemaal waren ze ongehuwd. Een deel was in 1939–1940 gemobiliseerd geweest als dienstplichtige of beroeps, anderen hadden tijdens de bezetting in het verzet gezeten en weer anderen hadden hun diensten aan de geallieerde legers aangeboden of zich bij de stoot- en bewakingstroepen aangemeld.

Mobilisatie en de strijd in mei 1940

Van de 27 vrijwilligers hadden er zestien een militaire opleiding gehad voor de oorlog. Zij waren geboren tussen 1914 en 1920. De meesten waren gemobiliseerd in de periode vanaf augustus 1939 tot aan mei 1940. Het is niet van iedereen duidelijk of ze strijd hebben geleverd tegen de Duitsers toen die Nederland op 10 mei 1940 binnenvielen. Twaalf van de dertien vrijwilligers, van wie bekend is dat ze in 1944 in Heerlen of omgeving woonden, hadden een militaire opleiding genoten. Een van hen, F.M. (Frans) Conraads (1919), was voor de oorlog beroepsmilitair en diende in mei 1940 als wachtmeester bij het 2e bataljon van het 5e Regiment Huzaren. Opvallend is dat vier oud-dienstplichtigen uit het zuiden voor de oorlog bij de luchtdoelartillerie zaten. Dat waren J.W. (Jan) Leenders (1920), J.E. (Jan) Nelissen (1920), G.W.E. (Gerard) Nieuwhof (1920) en J. (Jaap) Snatager (1919). Jaap Snatager diende in mei 1940 bij het 62e peloton van de 14e Compagnie Luchtdoelmitrailleurs. Het 62e en 63e peloton van de 14e Compagnie Luchtdoelmitrailleurs waren gestationeerd bij het radiostation van Scheveningen-haven waar ze op 10 mei twee Duitse transportvliegtuigen uit de lucht schoten. De hoogste in rang was B.A. (Jos) Boss (1917) die voor het uitbreken van de oorlog in de rang van reserve-tweede luitenant bij het 2e Regiment Infanterie diende. J.H. (Johan) van Uden (1918) had de op een na hoogste rang, namelijk die van vaandrig bij het 14e Regiment Infanterie. Van de dertiende vrijwilliger, N.J. A' Campo (1923), is alleen de geboortedatum en de geboorteplaats (Brunssum) bekend. Aan het geboortjaar is af te leiden dat hij voor de oorlog geen militair was.

Uit Eindhoven en omgeving kwamen maar vier vrijwilligers die in mei 1940 militair in het Nederlandse leger waren geweest. Dat waren de sergeanten W.F. (Wim) van Beek (1918) en J.W. (Wim) van de Leemput (1919), wachtmeester (later sergeant) D.A.J. Doijen (1921) en vaandrig J.A. (Johan) de Stoppelaar Blijdesteijn (1917). De andere vrijwilligers uit Eindhoven en omgeving waren allemaal na 1920 geboren en hadden voor de oorlog geen oproep gehad voor het

vervullen van hun dienstplicht. Het waren op een na allemaal studenten. De enige uitzondering was N.B. (Nick) van der Linden (1921) uit Sint-Michielsgestel die tijdens de oorlog als aannemer had gewerkt. In de Eindhovense groep zat ook de in Wenen geboren vrijwilliger W. (Walter) Schnek (1919), die in 1938 uit Oostenrijk was gevlucht vanwege zijn joodse achtergrond en in het Eindhovense verzet terecht was gekomen. Volgens eigen zeggen had hij voor hij vluchtte de rang van tweede luitenant bij de infanterie van het Oostenrijkse leger gekregen, nadat hij in 1937 de *Theresianische Militärakademie* in Wiener Neustadt had gevolgd. Van vrijwilliger T. (Theo) Bergruys is vrijwel niets bekend, alleen dat hij student en theosoof was.

De hoogste in rang bij de Eindhovense groep was Johan de Stoppelaar Blijdesteijn. In 1938 was hij opgekomen bij de School Reserve-Officieren der Infanterie, Regiment Wielrijders. Na zijn opleiding werd hij in oktober 1939 tot vaandrig bevorderd. Hij maakte deel uit van de PAG (pantserafweerschut)-compagnie van het 2e bataljon van het 2e Regiment Wielrijders. In de meidagen 1940 leverde hij strijd in de omgeving van Dordrecht. Toen zijn commandant, reserve-eerste luitenant J. Waverijn, op 13 mei verdween, nam hij het commando van zijn compagnie over. De Stoppelaar Blijdesteijn dacht dat hij was gedeserteerd, maar naar eigen zeggen was Waverijn krijgsgevangen gemaakt.³

Over de gebeurtenissen die Willem van de Leemput uit 's-Hertogenbosch tijdens mei 1940 meemaakte, is meer bekend. Van de Leemput, zoon van een winkelier in galanterieën, kwam in oktober 1938 op als gewoon dienstplichtige bij het 1e bataljon van het 17e Regiment Infanterie, waarna hij een onderofficiersopleiding kreeg. In juni 1939 werd hij tot sergeant bevorderd. In mei 1940 was hij postcommandant van de Vrijwillige Luchtwachtdienst in 's-Hertogenbosch. Vroeg in de ochtend van 10 mei kregen de vrijwilligers te horen dat de Luchtwachtdienst haar posten in Oost-Brabant en 's-Hertogenbosch liet terugtrekken in westelijke richting. De volgende dag vertrok een konvooi van vier wagens, waaronder Van de Leemput in zijn eigen wagen, richting Tilburg. In Vught liet de wagen van Van de Leemput het al afweten en hij vorderde in een garage een andere personenwagen. Na een tocht vol ontberingen kwamen ze in Breda aan. Daar kregen ze het bevel om via België naar Zeeuws-Vlaanderen terug te trekken. In de ochtend van 12 mei bereikten zij Terneuzen. Daar kregen ze te eten en enkele dagen rust. Zij kregen wapens, moesten patrouilleren en hielpen de Franse troepen. Op 17 mei kregen ze opdracht om naar Sluis te rijden. Van daar ging het richting de Panne in België. De groep werd meegezogen

in de terugtrekkende stroom Franse troepen en vluchtelingen en kwam in het Franse Duinkerken terecht. Daar kreeg de luchtverdedigingsgroep onderdak in de Jean Bart-kazerne waar zich in totaal zo'n tweeduizend andere teruggetrokken Nederlandse militairen hadden gemeld.⁴

Op 20 mei werden ruim 1.450 Nederlandse militairen, onder wie de luchtverdedigingsgroep uit 's-Hertogenbosch, ingescheept op het Franse stoomschip *Pavon*. Na lang wachten vertrok het schip toen het donker was geworden richting een geheime bestemming. Duitse verkenningsvliegtuigen hadden het schip al in de gaten gehouden. Het schip voer vlak langs de kust richting La Rochelle. Al snel vielen Duitse vliegtuigen het schip aan. Een vliegtuigbom raakte het scheepsruim, waardoor ruim vijftig militairen de dood vonden en honderd gewond raakten. Veel militairen sprongen overboord. De Franse kapitein zette zijn schip op het strand, zodat de anderen het schip bij eb konden verlaten. De gewonden werden aan boord verzorgd en de volgende ochtend bij eb van boord gehaald en naar ziekenhuizen in Calais en Duinkerken gebracht. De andere overlevenden gingen eerst terug naar de Jean Bart-kazerne, maar werden later naar het vijf kilometer verderop gelegen dorpje Kapelle gedirigeerd. Daar verscheen op 24 mei een Duitse officier op een motor die in een klap 1.200 Nederlandse militairen krijgsgevangen maakte. Een aantal dagen later kregen ze te horen dat ze allemaal weer vrij waren. De mannen keerden in kleine groepjes te voet en op de fiets terug naar Nederland. De luchtverdedigingsgroep was omstreeks eind mei weer terug in 's-Hertogenbosch.⁵

Bezetting en verzet

De Duitsers lieten na mei 1940 alle krijgsgevangen militairen weer vrij. Na de demobilisatie van de Nederlandse krijgsmacht op 15 juli 1940 kregen alle beroepsmilitairen ontslag en moesten ander werk gaan zoeken. Zij dienden de zogenoemde erewoordverklaring te ondertekenen waarin stond dat zij niets tegen de Duitsers zouden ondernemen. Slechts 69 beroepsmilitairen weigerden dit en werden opnieuw afgevoerd in krijgsgevangenschap. Alle dienstplichtige militairen gingen met groot verlof en paktten hun oude werkzaamheden of studie weer op. In mei 1942 moesten alle beroepsofficieren, cadetten en adelborsten zich melden voor een controle, waarna ze alsnog in krijgsgevangenschap werden gevoerd. Een aantal beroepsofficieren had zich niet aan de erewoordverklaring gehouden en was het verzet ingegaan of had Engeland proberen te bereiken. Eind april 1943 kregen alle andere Nederlandse militairen te horen dat zij zich moesten melden. De Duitsers waren niet bang dat zij zich bij het verzet